

KVINNO

bulletinen

Nr 3/95
Årgång 25
Pris 40 kr

Klimakteriet – lika naturligt som puberteten?

Sexuell frigörelse

Förra året disputerade *Hjördis Levin* med avhandlingen *Masken uti rosen* som handlar om debatten kring nymalthusianism och födelsekontroll i Sverige under tiden 1880-1919. Hjördis kommenterar här Lena Lennerheds avhandling *Frihet att njuta. Om sexualdebatten i Sverige på 1960-talet* (Norstedts).

Lena Lennerheds doktorsavhandling är ett välkommet bidrag till sexualitetens historia i Sverige. Den ger oss kunskap om en av det senaste århundradets många sexualpolitiska debatter. Mycket av det som slogs fast under denna debatt gäller fortfarande. Boken handlar således om 1960-talets sexliberalism och enligt Lena Lennerheds mening är det endast för den periodens debatt som begreppet sexliberalism är adekvat.

Det har varit en intressant och givande läsning att plöja igenom alla olika sidor av denna debatt: jungfrutro och dubbelmoral, samlag för vänskaps skull, rätten till fri abort och att säga allt om allting, kinseyrapporten och dess mottagande, de erotiska minoriteternas sexuella rättigheter och kravet på pornografins frihet. Utrymmet tillåter inte att jag går närmare in på alla punkter jag skulle vilja ta upp. Jag nöjer mig med en.

Stridslystna sexualliberaler

Sexliberalerna var i regel unga män. Enligt min mening är detta inte förvånansvärt. Så har debattmönstret i sexualfrågan och kvinnofrågan med vissa variationer i huvudsak alltid sett ut, att först kräver kvinnor rätt till arbete, utbildning, politiskt inflytande m m. Sedan ställer de krav på männens sexuella beteende: bort med prostitution, otrohet, pornografi, sexuellt våld m m. Därefter kommer mäns reaktion på kvinnors krav; det talas om att kvinnligheten förstörs när kvinnor "tar över männens ar-

betsmarknad", att kvinnor som kräver rätt till sin egen kropp är frigida, att kvinnans enda viktiga uppgift i livet är moderskap osv. De kvinnor som fört sexualliberalismens talan har alltid varit undantag som bekräftat regeln att detta har varit mäns hjärtesak.

På 1960-talet kom först Eva Moberg och andra med de traditionella kvinnokraven på rätt till arbete och utbildning. Sedan kom Kristina Ahlmark-Michanek med *Jungfrutro och dubbelmoral*. Därefter kom hela svärmen av unga och stridslystna sexualliberala män.

Kulturradikalism

Debattmönstret avvek från tidigare debatters i det att de manliga debattörerna i huvudsak ställde upp på kvinnors rätt till arbete och att kvinnors moraldebatt i stort sett saknades. De sexualliberala männen ville emellertid gå betydligt längre än de resultat som uppnåtts av en tidigare rörelse för sexualreform med starkt kvinnliga inflytande.

När Lena Lennerhed talar om tidigare sexualreformatoriska krav på exempelvis sexualupplysning än 1960-talets sexualliberala, börjar hon 1933 med RFSU. Hon nämner läkarna Karolina Widerström och Ada Nilsson, "specialist på kvinnosjukdomar och s k sexualhygien" men endast i förbifarten. Det som kallas kulturradikalismen gjorde jobbet: "Karolina Widerström kan inte sägas ha varit kulturradikal, men hon var

på kvinnors villkor

av HJÖRDIS LEVIN

pionjär på sexualundervisningsområde. Widerström verkade för och bedrev också själv undervisning i sexualhygien i Stockholms högre flickskolor från 1897. Men kampen för sexuell reform och frigörelse har ändå främst utgjort en del av kulturradikalismen."

Innan jag går vidare: Vad syftar sexualundervisning till? Står sexualundervisning och "sexuell reform och frigörelse" i motsättning till varandra? Eller är sexualundervisning ett led i "sexuell reform och frigörelse"?

Krav på sexualupplysning

Min uppfattning är att Karolina Widerström under hela sin verksamhet som sexualupplysare syftade till "sexuell reform och frigörelse" fastän med en annan innebörd än 1960-talets sexliberala. Det gjorde också den kvinnorörelse som föregick 1960-talet med några decennier och som är ämnet för den bok jag just nu håller på att skriva.

Kort sagt. Denna kvinnokamp började redan en bit in på 1900-talet. Den fördes av vänsterliberala och frisinnade kvinnor i nära samarbete med socialdemokratiska och började med kampen för industriarbetarnas rätt till ekonomisk ersättning under barnledighet. Fröet till vår nuvarande föräldraförsäkring. Den byggde vidare på den tidiga kvinnorörelsens krav på sexualupplysning. Karolina Widerström var förmedlande länk. De fortsatte med kamp även för preventivupplysning, begränsad rätt till

abort, vård under graviditet, förbättrad förlossnings- och spädbarnsvård.

Dessa kvinnor uttryckte sina krav i den socialdemokratiska "Morgonbris" men först och främst i den vänsterliberala veckotidningen "Tidevarvet" med Ada Nilsson som utgivare och Elin Wägner som redaktör under några år. Bakom fanns Frisinnade kvinnors riksförbund, senare Svenska kvinnors vänsterförbund, ofta lierat med Svenska kvinnors medborgarförbund, Socialdemokratiska kvinnoförbundet och en del andra kvinnoorganisationer.

I "Tidevarvet" skrevs under perioden 1923-1936 hundratals artiklar i sexualpolitiska frågor, om kvinnors rätt till arbete på alla områden men också kvinnors rätt till kärlek, äktenskap och barn. I tryck hade således denna kamp pågått i tio år när RFSU bildades och i andra former i nästan trettio år.

Sexuella missbruk

En viktig del i de vänsterliberala kvinnornas program var kravet på en högre sexualmoral och en högre allmän moral. De menade att synen på kvinnan och sexualiteten var så viktig att den påverkade synen på allting annat. De förde en ständig kamp mot den dubbelmoral som bl a uttrycktes i olika behandling av den prostituerade kvinnan och hennes manliga kund.

De önskade en begränsad rätt till abort för de var övertygade om att fri abort skulle utnyttjas av män, föräldrar och andra initierade för att tvinga

kvinnor till sådana ingrepp. De såg pornografi och "lösa sexuella förbindelser" som ett uttryck för den låga sexualsyn som de menade präglade det gamla, primitiva samhället. Kyrklig eller annan vigsel fäste de däremot inget avseende vid.

Flera av de ledande kvinnorna i denna rörelse var läkare och hade skådat in i syfilissjuka kvinnors underliv och sett hur fattiga prostituerade utnyttjades. De blev lika förskräckta över vad de såg, som vi blir idag 65-70 år senare, över de sexuella missbruk vi ser omkring oss. Dessa kvinnor trodde att en förändring i människornas hjärtan och därmed beteende var den enda verkligt effektiva vägen till en bättre och godare värld. Även om de också menade att ändrade lagar och förbättrade ekonomiska förhållanden skulle befrämja målsättningen.

Den här kvinnorörelsen såg sitt sexualpolitiska slut i och med de stora statliga utredningarna i slutet av 1930-talet och början av 1940-talet. Då genomfördes en hel del av det den kämpat för. Preventivlagen avskaffades, abort blev tillåtet i vissa fall, sexualundervisning blev obligatorisk i skolorna, barnbidrag och föräldraförsäkring kom till. Var inte detta "sexuell reform och frigörelse", även om den inte gick så långt som många män ville? Det var dock en frigörelse som kvinnor önskat.

Att de kvinnor som var mycket unga på 1960-talet hade större krav, exempelvis på abort och säkrare preventivmedel, är en annan historia. ■